

Tarihten Günümüze Alman Kolektif Belleğinde Türk İmgesi ve Medyada Yansıması

Necla MORA (*)

Özet: Doğu Roma İmparatorluğu'nun başkenti İstanbul'un 1453 yılında Türkler tarafından fethi, Türk tehlikesine karşı Avrupalılar arasında bir birlik oluşturma düşüncesinin doğmasına neden olmuştur. Bu nedenle Avrupa Birliği düşüncesinin, Avrupa'nın Doğu'sundan gelen tehlikeye karşı örgütlendiği ve bu açıdan Avrupa'nın siyasal güvenliğini sağlamaya yönelik olduğu tezi günümüzde kabul edilen bir tez olmuştur. Tarihten gelen bu önyargılar ve korkuların dışında, Türk işçi göçüyle oluşan önyargılar da Alman kamuoyu üzerinde "Türkiye ve Türkler" hakkında olumsuz imaj oluşturmuştur.

Avrupa'nın bütünlüğü vurgusu, Türk tehlikesine karşı ortaya atılmıştır. Samuel Huntington'un "Medeniyetler çatışması" kuramında ifade ettiği gibi Hıristiyanlık İslamın karşıtı olarak tanımlanmıştır. Ayrıca bu olgu "Haçlı seferleri" dönemine kadar dayanan çok eski bir argümandır. Bununla birlikte, Türkiye'nin AB'ye alınması durumunda, Avrupa Parlamentosu'nda (AP) nüfusu oranında temsil hakkına sahip olacağından, AB kararlarında Türkiye'nin çok etkin bir rol oynayacağı endişesidir.

Türkiye'nin AB'ye girmesiyle ve ekonomik krizin yarattığı sorunlarla ilgili gerçek nedenlerin gizlenerek, hem tarihten gelen önyargılar, hem de Türk işçi göçü ile oluşan önyargılar medyada, Türkiye ve Türklerin temsil edilmesinde olumsuz kamuoyu oluşturmak amacıyla kullanılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Medyada Temsil, Kültürel Irkçılık, Kültürel Kimlik, Önyargı, Ekonomi-Politik.

Since the History of Today the Image of Turks in the Germans Collective Memory and Reflection in the Media

Abstract: The conquest of Istanbul, the capital of the Eastern Roman Empire, by the Turks in 1453 caused the Europeans to embrace an idea of establishing a unity against the Turkish threat. For that reason, the thesis – which asserts that the idea of the European Union was organized against the threat coming from the East of Europe and it was aimed to establish the political safety of Europe in this aspect – has become an accepted thesis today. Apart from these prejudices and fears rooted in history, prejudices which emerged with the migration of Turkish workers also formed a negative image about "Turkey and Turks" in the German public opinion.

The emphasis on the unity of Europe was set forth against the Turkish threat. As Samuel Huntington asserts in his "The Clash of Civilizations" theory, Christianity was defined as the opposite of Islam. Moreover, this fact is a very old argument that dates back to the period of the "Crusades". In addition, there is a concern that Turkey will play an active role in the decisions of the European Union due to the fact that the country will have a right of representation in the European Parliament (EP) in proportion to its population if it is accepted into the European Union.

As a response to the possible integration of Turkey into the European Union, by hiding the real reasons for the problems created by the economic crisis, both the prejudices coming from the history and the prejudices emerged with the migration of Turkish workers are used in the representation of Turkey and Turks in order to create a negative public opinion in the media.

Key Words: Representation in the Media, Cultural Racism, Cultural Identity, Prejudice, Political Economy.

*) Doç. Dr., İstanbul Aydın Üniversitesi İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü Öğretim Üyesi.
(e-posta: neclamora04@msn.com)

Giriş

Michel Wieviorka'ye göre, ırkçılık, hem ideolojik ve sahte bilimsel doktrini, hem de şiddet, aşağılama, ayrımcılık gösterisi olarak Rönesans'tan sonra Avrupa'nın merkez olduğu büyük değişimler bağlamında hız kazanmıştır. Wieviorka, ırkçılığın modernlikle ilişkisini dört ana argümana dayandırır: Bunlar; 1. Modernlikle birlikte, ırkçılık, evrenselci, reddedici ezici ve farklı kimlikleri aşağılayıcıdır. Sömürgeci yayılma sürecinde yerlilerin aşağı ırk olarak kabul edilmesi nedeniyle sömürülmeye mahkum edilmeleri bu nedenledir. 2. Aşağı doğru sosyal hareketlilik veya dışlama süreçlerine bağlı ırkçılık, uygulayıcının modernliğin olumlu değer biçtiği ve kendisinin uca itilerek dışlamaya maruz kalacağı endişesi ile fakir beyaz refleksi ve tutumu olarak gelişir. Bu durum özellikle ekonomik kriz dönemlerinde görülür. 3. Diğer argümanlardan farklı olarak modernliğe karşı olan kimlik veya geleneklere başvurma biçiminde gelişir. Bu durumda, millet, din ve topluluk, modernliğin taşıyıcıları kabul edilenlere karşı ırkçı hareketlere girişirler. Bu taşıyıcılar, Yahudiler veya ekonomik yönden güçlenerek faaliyetlerini geliştiren Asyalı azınlıklar olabilir. 4. ırkçılık, modernliğe karşı olan ve kendilerini modernliğe atıfta bulunmayan bir kimlikle tanımlayan gruplara karşı kullanılır. Bu durumda ırkçılık, kültürlerarası, topluluklararası, etnik gruplararası gerilimleri ifade eder. Avrupa'nın yakın geçmişindeki evrimini doğru okuyabilmek açısından ırkçılığın bu kuramsal inşası, konuya açıklık kazandıracaktır (Wieviorka, 1997: 214-229).

Avrupa'da bir yandan evrenselci, sömürgeci bir ırkçılık çeşiti, diğer yandan anti-semitizm şekli alan modernliğe muhalefetin baskısı şeklinde ortaya çıkmaktadır. Bugün ırkçılık eskiye oranla daha fazla aşağı doğru sosyal hareketlilik ve dışlanma gerçeği veya korkusuyla birlikte kimlik etrafındaki gerilimler ve bir ulusa ait olma sorunundan kaynaklanan kuşku ve belirsizlikler etrafında gelişen korkular tarafından yönetilir. İkinci Dünya Savaşı'ndan önce birçok Batı Avrupa ülkesinde ırkçılık kitlesel bir olay haline gelmiştir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki dönemde, 1960-1970'lere kadar çoğu Avrupa ülkesi kendi içinde ortak hayatlarını, 'endüstriyel toplum', 'eşitlikçi devlet' ve 'milli kimlik' unsuru etrafında bütünleştirmeyi başarmıştır. Ancak 1970'lerde ortaya çıkan ve endüstriyel toplumların gerilemesinin başlangıcı olan 'ekonomik krizle' birlikte ırkçılık tarihinde yeni bir dönemin başladığı görülür. Birçok Avrupa ülkesinde, milli kimlik büyük önem taşır. Bu önem bir yandan millet fikri, dilin, tarihsel geçmiş ve geleneklerin dayatılması, diğer yandan evrensel değerler, iktisadi, siyasal, ya da ahlaksal terimlerle açıklanabilen birbiri ile çelişkili iki yaklaşımdır. Bir yandan ırkçılık, yabancı korkusu ve anti semitizm gibi hastalıklı duyguları çağrıştırır, diğer yandan ise, demokrasi ve insan hakları gibi birbirine zıt iki farklı yaklaşımı ortaya çıkarır.

Günümüzde ise, bütün Avrupa ülkelerinde büyük bir değişim ve dönüşüm yaşanmaktadır. Bu durum, endüstriyel toplumların tarihsel gerilemeleri nedeniyle, bir yandan atölye ve fabrikaların kapanışını, diğer yandan ise, işçi sınıfı hareketinin toplumsal bir hareket olarak çöküşünü ifade etmektedir. Wieviorka, geçmişte işçi sınıfının sınırlandırılan taleplerinin, kurumsal sistemin, siyasal talepleri savunmasının ve endüs-

trinin gidişatını ve denetimini zorlayan yönlendirmelerin artık mümkün olmadığını, işçi sınıfı hareketinin dağılmakta olduğunu ve bunun bazı sonuçlar doğurduğunu belirtmektedir (Wieviorka,1997: 219).

Avrupa'nın hemen hemen bütün ülkelerinde işsiz sayısı artmakta, bu durum, hem insanların kişisel dramlar yaşamalarına hem de hükümetlerin büyük mali kriz içine girmesine neden olmaktadır. Yaşlıların emekli maaşları, sağlık hizmeti, devlet eğitimi ve işsizlik sigortasını finanse etmenin giderek zorlaşması sonucunda, bunun faturası ilk başta göçmenlere çıkarılmaktadır. Milli kimlik, giderek ırkçılık ve yabancı korkusu ile ifade edilmekte ve bu sadece Avrupa ülkelerinde yaşayan yabancılar nedeniyle değil, aynı zamanda Amerika'dan gelen kitleye yönelik hipermodern karakterli ve Avrupa'nın siyasal yapılandırılması ya da ekonomisinin küreselleşmesi nedeniyle yöneltilmiş ürünlerin yarattığı tehditin belirmesiyle de bağlantılıdır. Bu durum Avrupalılar için ulusal ve kültürel kimliklerine, ülkelerinde yaşayan yabancıların yanında ikinci bir tehdit olarak algılanmaktadır. Ötekine duyulan olumsuz duygular nedeniyle yabancılar, ya toplumda onlara ihtiyaç varsa ve sömürülmeleri mümkünse, kötü koşullarda ve kötü işlerde çalıştırılmaları şartıyla yer alabilirler ya da toplumdan tamamen dışlanması veya dışarı atılması gereken işgalciler olarak değerlendirilirler.

Avrupa'da çağdaş ırkçılığın kaynakları, milli kimliklerin krizinde ve farklılıkçı bir mantığı destekleyen toplumların ikicileştirilmesiyle ortaya çıkan popülizme ve öfkeye yol açan ve göçmenlere eşitsiz muamele edilmesi isteğine önemli boyut katan, aşağı doğru sosyal hareketlilik ve ekonomik kriz olaylarıyla bağlantılıdır. Bu konuda Avrupa kavramının coğrafi bölge olması dışında, aynı zamanda kendini, Batı medeniyeti söylemleriyle ötekileştirerek sömürdükleri kolonileri sayesinde fikir olarak inşa ettiği ve Avrupa kimliğinin, kendini gittikçe artan bir biçimde gerici, beyaz, pan Avrupa ırkçılığı ile ifade ettiği söylenebilir. Avrupa Komisyonu, medya politikalarıyla ideolojik olarak Grek-Roma kültür geleneğine dayalı Avrupa kimliği duygusu yaratmaya çalışmaktadır. Dolayısıyla Avrupa Birliği'nde, Avrupa kültürel kimliğini koruma insiyatifi bulunduğunu söylemek yanlış olmayacaktır (Morley ve Robins, 1997: 21, 23, 80).

Kültürel kimlik konusunda direnç gösterilmesi, ulusal kimliği, ulusal kültürün yaratılmış olması ile ulusal devletin yönetiminde, belirli coğrafya sınırları içinde yaşayan tüm bireylerin ortaklaşa yaşadıkları, hissettikleri tarihsel/kültürel kimlik "bizlik" duygusuna bağlı olarak toplumsal aidiyeti vurgulamasından kaynaklanır (Güleç, 1992: 20). Dolayısıyla ulusal kimliğin dışında Avrupa kimliği, Avrupa kültürü "biz" duygusunu yaratmak için oluşturulmaya çalışılmaktadır. Toplumsal anlamda kültürel kimliği, bireysel ya da toplumsal aktörlerin belli bir tutarlılık, bütünlük ve süreklilik kazandıkları kolektif bellek, ortak gelenekler, ortak yaşanmış tarih duygusudur. Bu durum, aynı zaman ve uzam içerisinde toprak ve sınır ile belirlenerek "biz" ve "onlar" ayrımının kurulmasını sağlar. Bütünlük ve süreklilik, parçalanma ve kesintiye uğrama tehdidi altına girdiğinde kültürel kimlik duygusu, ya gerici bir biçimde kendini koruma ya da değişim ve dönüşüme uyum sağlama biçiminde tepki verir (Morley ve Robins 1997: 107). Birinci durumda

ırkçılığın ortaya çıkmasında, farklılık işaretleri etrafında eklemelenen korunma veya ayırım hayalinin zihinsel ürünleri olan söylemlerde, temsillerde ve pratiklerde toplumsal beklekte kayıtlı olan önyargıların kendini açığa vurduğunu ve isimlerin, deri renginin, dinsel ibadet biçimlerinin, beslenme alışkanlıklarının, giyim ve kuşam benzeri farklılıkların “biz” kimliğini her türlü melezleşmeye, karışmaya ve her türlü istiladan korunmaya zorunlu hissetmesine yol açarak, “onlar” ı dışlamak, aşağılamak, sömürmek ve şiddet uygulamak biçiminde tepkiyi ortaya çıkarır. Böylece, nesneleştirdikleri bireyler ve topluluklar için geliştirdikleri klişeler, söylemler ve temsillerle onlara uygulanacak her türlü olumsuz eylem, meşru hale getirilmeye çalışılır (Balibar, 1993: 25-26). Sömürgecilik döneminde ve sömürgecilik sonrasında Avrupa kültürü ve kimliğini korumak adı altında yapılan kültürel ırkçılık, bazen göçle gelen farklı kültürden bireylere ve gruplara yöneltilen yabancı düşmanlığı adı altında benzer uygulamalar ortaya çıkarmaktadır.

İrkçılık, egemen sınıfların bilinçli ideolojileriyle halk kültürünün önyargılarının birleşmesinin ürünüdür. Bu ürün, kolonicilik döneminden göçmen işçi akınlarına kadar uzanan süreçte, Üçüncü Dünya ülkelerinin insanlarına birçok zarar vermiştir (Şenel, 1993: 138, 149, 153). Günümüzde ise, medya, özellikle ekonomik kriz dönemlerinde, siyaset ilişkileri bağlamında kitlelere önyargı oluşturacak, önyargıları besleyecek ve kitleleri harekete geçirecek mesajlar vermektedir. Egemen sınıflar ve hükümetler, daha önce halka benimsetilen ve toplumsal bellekte yer alan bu önyargılardan zaman zaman yararlanırlar. Dolayısıyla değişen yönetimler veya değişen politikalara rağmen, değişmeyen bu önyargılar, gerektiğinde kullanılmak üzere toplumsal, siyasal bir güç olarak ortaya çıkarılır ve medya aracılığıyla yeniden üretilip toplumsal dolaşıma sokulabilirler. Bu durumu Türk-Alman ilişkileri boyutunda da görmek mümkündür. Özellikle ekonomik kriz dönemlerinde aşırı sağ partiler, tarihten gelen önyargıları veya gündelik yaşamda karşılaşılan farklılıklar nedeniyle oluşan önyargıları, medya aracılığıyla olumsuz imaj oluşturulmasında kullanabilmekte, yabancı düşmanı ve ırkçı duyguları kışkırtarak, toplumu etkileyebilmektedir.

Çalışmada genelde, Avrupa Birliği, Avrupa kimliği etrafında oluşturulmaya çalışılan bir yapılanma mıdır? Farklı kültür ve kimlikleri içine almak istemeyen ırkçı bir özelliği var mıdır? Sorularına yanıt aranmaya çalışılarak, özelde Türkiye- Almanya ilişkileri üç ana başlık altında; Tarihsel süreç içinde Türk topraklarında başlayan ve 1453 yılında İstanbul’un alınmasından sonra Avrupa topraklarına akınlarla devam eden Türk-Alman ilişkileri, İkinci Dünya Savaşı sonrasında Türklerin işgücü olarak Almanya’ya gitmesinden sonra yaşanan olaylar çerçevesinde özetlenerek, bu ilişkilerin Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne giriş sürecine etkileri, medya metinleri üzerinden oluşturulmak istenen kamuoyu bağlamında tartışılacaktır.

I. Tarihsel Süreç İçinde Türk-Alman İlişkileri

Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne katılma sürecinde karşısına çıkarılan engellerden biri, Türkiye ve Türklerle ilgili olumsuz imajlardır. Batı’da Türk düşmanlığının kökenleri ve bunun günümüze yansıtılmasının nedenlerinden biri Avrupa Hıristiyan halkının yüzyıllardır

Katolik kilisenin Türklerle ilgili olumsuz propagandasına maruz kalmasındandır. Bu konuda Halil İnalçık şöyle demektedir;

“Avrupa’da Hıristiyan halk, Turkey, Turkish Empire aleyhinde yüzyıllarca yoğun bir olumsuz propagandanın etkisi altında kalmıştır. Batı halkı, hala Ottoman Empire ile modern demokratik Türkiye arasında farkı göremiyor, çoğu kez görmek de istemiyor. Avrupa kamuoyunu iki “ideoloji” belirler; biri şudur: bin yıldır Kutsal Papa, Avrupa halkını Türklere karşı ayaklandırıp Haçlı seferleri vaaz etmiş, endüljanslar dağıtmıştır... Yakında Papa 16. Benediktus Türkiye’ye neden geldi? Şark kilisesi Patrikliğinin var olmayan ökomenik (cihanşümül) kilise iddiasını desteklemek ve bin yıllık kiliseler arası Şizma’ya son verip Hıristiyanlığa ortak bir cephe kazandırmak.” (İnalçık, 2008: 20).

Papa, Katolik dünyasına, Türkiye’nin Avrupa Hıristiyan Birliği’ne alınmamasını ilân etmektedir (Kumrular, 2008:20-21). Bu konuda diğer Türk yazarlara ait kaynaklarda benzer iddialar ortaya atılmaktadır. Tarihsel süreç içinde, Türklerle Almanların ilk karşılaşması bundan yaklaşık bin yıl önce Haçlı Seferleri ile olmuştur. Papalık, bir yandan katolik kilisesinin bölünmesini engellemeyi amaçlarken, diğer yandan ekonomik amaçlarla Haçlı Seferlerini hazırlamıştır. Ancak tutucu bir yapı içinde bulunan Hıristiyan halkı harekete geçirmek ve kamuoyu yaratmak için Müslümanlığı antitez olarak kullanmıştır (Onal, 1997: 3). 11. yüzyılda Avrupa ülkelerinde kilisenin kullandığı ortak dil Latince idi. Bu dili bilmeyen halk, Haçlı Seferleri sırasında yazılan mektuplara konu olan olay ve gelişmeleri kilise aracılığıyla öğrenmiştir. Dolayısıyla bir anlamda Katolik kilisesinin, mektuplarda öne sürülen iddiaların yayılmasını sağlamıştır. Çoğu Avrupa halkları gibi, Almanlar da Doğu’dan gelen tehlike olarak tanımlanan Türklere ilişkin ilk bilgi ve izlenimleri kilise üzerinden edinmiştir (Kula, 1992: 34-35). Bu bağlamda, Hıristiyan halkı Türklere aleyhine kışkırtmak isteyen Katolik kilisesi, düşünce ve duygulara seslenen önyargıları yeniden üretmek, maddi ve manevi çıkar amaçlı çalışmalar yapmıştır. Türkleri, dinsiz, hoşgörüsüz, kaba, hoyrat, yıkıcı, vicdansız, acımasız, ahlaksız, iğrenç eylemler gerçekleştiren korkunç günahkârlar olarak kolayca önyargı oluşturacak şekilde olumsuz klişelerle tasvir ederek, Hıristiyan halkı, Türklere karşı kışkırtan kilise, günümüzde etkisini hala sürdüren önyargıların oluşmasını sağlamıştır. Yüzyıllarca halkı, “Türk tehlikesi” ile korkutan kilise, Türklere karşı düşmanca duyguların toplumsal belleğe işlenmesi için çalışmalarını sürdürmüştür. Kula, ikinci kitabında, Ortaçağ’da Almanların dışında, Alman kültüründe İslam ve Türk imgesinin belirginleşmesi sürecine en kalıcı katkıyı yapanların başında İtalyan rahip Ricoldo de Monte Croce olduğunu belirtmiştir. Ricoldo de Monte Croce’nin yapıtlarında sergilediği İslâm imgesi özellikle Luther’i etkilemiştir. Luther, Ricoldo’nun İslâm ve Müslümanlar konusunda yazdıklarını üstlenerek Türklere uyarlanmıştır. Türkleri, Avrupalının acımasız düşmanı olarak gösteren Luther, yüzyıllardan beri kilise tarafından toplumsal belleğe işlenen önyargıları da ekleyerek, kilisenin Türklere karşı yürüttüğü olumsuz çalışmalara katkıda bulunmuştur (Kula, 1993: 17).

Türklerin 1453 yılında İstanbul'u aldıktan sonra Avrupa'ya doğru ilerlemeleri üzerine Katolik Kilisesi'nin, Haçlı Seferlerinde olduğu gibi Hıristiyanları bir amaç doğrultusunda birleştirmek için Türklere karşı yoğun propaganda çalışmalarına başlamıştır. Katolik Kilisesi'nde, Türkler aleyhine vaazlar verilerek ve çanlar çalınarak halk korkutulmuştur (Spohn, 1996: 28-29).

1453'te Türklerin İstanbul'u alması ile başlayan "Türk Korkusu", 1683'te Türklerin II. Viyana Kuşatma'sında yenilmesiyle birlikte yerini, "Türkleri küçümseme" duygusuna bırakmıştır. Fakat bu tarihe kadar Katolik Kilisesinin Türkler aleyhinde yaptığı propaganda çalışmaları, toplumsal belleğe olumsuz Türk imgesinin yerleşmesine neden olmuştur (Spohn, 1996: 54, 83).

Bütün kimlik inşa süreçlerinde görülen, dış düşmana karşı birlik ve bütünlük oluşturma çalışmaları, modern Avrupa'nın kurulmasında, "Türk tehlikesi" olgusu etrafında oluşturulmuştur (Yurdusev, 1997: 63). Böylece Türklerin İstanbul'u alması ile başlayan "Türk Korkusu" olgusu, birçok bilgin ve din adamını bu dönemde Türklerin kökenini araştırmaya yöneltmiştir. Önemli her şeyin İncil'de kaydedilmiş olması gerektiğini savunan bazı din adamları Türklerin örf ve adetlerinin Yahudilere benzediğini kanıt göstererek, İsrail kavminden geldiklerini ileri sürmüşlerdir. Etimolojik araştırma yapan bilim adamları "Türk" sözcüğünden yola çıkarak halkın kökenini araştırmışlardır. Etimolojik yönden "Türk" adı "vahşi-kaba" gibi özelliklerle bağdaştırılmıştır. Tarihsel-mitolojik yönden ise, Türklerin, Avrupa'da zalim bir halk olarak tanınan İskitlerden türediği ileri sürülmüştür. Tüm bu araştırmaların sonucunda "Türk" sözcüğünün, "Askeri güç ve zulüm" ile ilgili özelliklerle bağdaştığı iddia edilmiştir (Spohn, 1996: 19-22). Dolayısıyla Katolik kilisesi ve bilim adamlarının toplumsal bellekte oluşturdukları bu olumsuz önyargılar, sanata ve literatüre de yansdığından etkisi günümüzde hala devam etmektedir. Avrupa dillerinde, Türk kimliğiyle ilgili olumsuz imaj oluşturacak birçok sözcük ve deyim bulunmaktadır. İspanyolca ve Fransızca'da yapılan kabahatin kolayca üstüne atılacağı, el altında bulunan suçlu anlamına gelen "Türk Kafası", Almanca'da sahtekârlık anlamına gelen "Türken", İngilizce'de vahşi, gaddar, yönetilmesi zor insan anlamına gelen "Türk" sözcükleri örnek olarak verilebilir (Galle, 1995: 11). Türkler hakkında yazılan şarkılarda, "Türk" sözcüğü, zulüm ve acımasızlıkla eş anlamlı olarak kullanılmakta ve "Türk gibi zalim", "Türkler gibi konaklamak" vb. deyimler Avrupa dillerinde yer almaktadır (Spohn, 1996: 144).

II. Türk İşgücünün Almanya'ya Gitmesi Döneminde Türk-Alman İlişkileri

1960'lı yıllarda Federal Almanya'ya işçi olarak giden Türkler farklı dinden ve kültürden gelmelerinden kaynaklanan sorunların dışında, yüzyıllardır Almanların toplumsal belleğinde yer alan önyargılarla da mücadele etmek zorunda kalmışlardır. Çoğunluğu kırsal kesimden olan Türk işçileri, Federal Almanya'da bir süre çalışıp, ekonomik durumlarını düzelttikten sonra geri dönmek amacındaydılar. Almanların istekleri de bu doğrultuda olduğundan 70'li yıllara kadar önemli bir sorun yaşanmamıştır. Ancak, 1961 yılında Almanya'da Türk işçi sayısının 2500'den 1970'li yılların başında 2 milyona yaklaşması ve 1969 petrol ambargosunun ardından petrol fiyatlarındaki artışın getirdiği enflasyonist

baskı sonucu yüksek faiz politikasına geçilmesi nedeniyle işsizliğin artması sonucunda gözler Türklerin üzerine çevrilmiştir (Çulcu, 1993: 17- 18). Ayrıca, 1970’li yılların ikinci yarısında ve 1980’lerin başında teknolojik devrimle birlikte sanayide otomasyona geçen Almanya’nın kalifiye olmayan işgücüne gereksinimi azalmış ve 1973 yılından itibaren Avrupa Topluluğu ülkeleri dışından işçi alımını yasaklamıştır (Taş, 1999: 15). Daha önce gelen işçilerin eşleri ve çocuklarını yanlarına almalarına izin verilmesiyle birlikte artan Türk nüfusu, Türk düşmanlığının başlamasının nedenlerinden biri olmuştur (Doğan, 1994: 33). Türklere yönelik saldırılar, yeni bazı sosyal ve siyasal sorunlarla birlikte, bunların ortaya çıkardığı ekonomik sorunlar nedeniyle devam etmiştir. Örneğin, Berlin Duvarı’nın yıkılışı ve 3 Ekim 1990 tarihinde, Doğu ve Batı Almanya’nın birleşmesiyle ortaya çıkan yeni sorunlar ve kan bağına dayanan Alman ulusal kimlik anlayışını yeniden gündeme getirmiştir. Bazı aşırı milliyetçi ırkçı gazetelerin politikacılarla dayanışma içine girerek yabancılar hakkında olumsuz imaj oluşturmaya yönelik yayınlar yapmaları aşırı sağdan gelen saldırıların artmasına zemin hazırlamıştır. Türklerin, ailelerin birleştirilmesi ve doğum kontrolüne sıcak bakmamaları nedeniyle diğer uluslara nazaran sayılarının hızla artış göstermesi, ulusal kültürlerinin saf kalmasını isteyen bazı Avrupalılar tarafından tepki ile karşılanmasına ve yeniden hedef haline getirilmesine neden olmuştur (Taş 1999: 19, 21).

Türk içi göçü ile birlikte olumsuz Türk imajının oluşması ve pekişmesinde, hiçbir ön eğitim ve bilgilendirme yapılmadan Almanya’ya gönderilen işçilerin yaşamış olduğu “kültür şoku” ve “dil engeli”nin rolünün büyük bir etkisi olmuştur (Öztürk, 2000: 95-96). Bu duruma “Kümmeltürke” (laf anlamaz, kaba saba) sözcüğü örnek olarak verilebilir. Bu sözcük Alman diline yerleşmiştir. Günümüzde laftan anlamaz, kaba- saba insanlara, Alman kökenli dahi olsa “Kümmeltürke” denilmektedir. Yukarıda belirtilen nedenlerle, Almanya’da ırkçı saldırılara en fazla Türklerin hedef olmalarında, Almanların toplumsal belleklerine yerleşmiş önyargı ve korkuların dışında Türk işçi göçü ile oluşmuş önyargı- larında rol oynadığı söylenebilir.

Avrupa kimliğinin inşa edilme sürecinde olduğu gibi günümüzde de, Almanlar, Almanya’da yaşayan Türkleri ötekileştirerek kendi kimliklerini inşa etmektedir. Konut eksikliğinden, kadına baskı, kentlerde suç işleme eğilimi, şiddet, işsizlik, aşırı uçlara eği- lim, eğitimsizlik benzeri her türlü olumsuzluğun nedeni olarak Türkleri göstermekte ve kendi kimliklerini olumlu olarak inşa etmektedirler (Yıldız, 2006: 39). Bu konuda tarihsel süreç içinde Alman diline yerleşen Türklerle ilgili kabahatin kolayca üstüne atılacağı, el altında bulunan suçlu anlamına gelen “Türk Kafası” deyimini hatırlanmalıdır.

Medya, tarihten gelen ve günlük yaşamda kültürel farklılık nedeniyle oluşan önyar- gıları yeniden üreten bir işlev görmektedir. Örneğin, 15.07.2009 tarihli Welt Online’da, “Türk Musa için iki yıl hapis” başlığı ile verilen haberde kullanılan “Türk” sözcüğü “sah- tekâr” anlamında kullanılmıştır. Haberin içeriğine bakıldığında bu doğrulanmaktadır.

29.05.2009 tarihli Süddeutsche Zeitung’da, “Türkleşmek- Türkleşme- Türkleşmiş/ sahtekârlik- sahtekârlaşma- sahtekârlaşmış (Türken, türkte, getürkt), başlıklı yazı bugün

hala kullanılan ve Alman diline yerleşmiş olan bu ön yargıya gönderme yapan bir başlıktır.

III. Alman Medyasında “Türkiye ve Türkler”in Temsili ve Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne Giriş Sürecine Etkileri

Türkiye’nin 1963 yılında Avrupa Ekonomik Topluluğuyla ortaklık anlaşması imzalamasıyla başlayan Türkiye Avrupa Birliği ilişkileri Türkiye’nin 1987 yılında tam üyeliğe başvurmasıyla ivme kazanmıştır. 1999 yılında AB üyeleri tarafından aday olarak kabul edilen Türkiye, 2005 yılında tam üyelik müzakerelerine başlamış ve 14 Nisan 1987 tarihinde Türkiye, resmen tam üyelik başvurusunda bulunmuştur. Avrupa Birliği’yle bütünleşmenin ilk aşaması olarak Türkiye, 1 Ocak 1996 tarihinde Avrupa Birliği’yle Gümrük Birliği’ne girmiştir. 2000’li yıllarda Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne katılma sürecinde bir hızlanma gözlenmiştir. 17 Aralık 2004 tarihinde Avrupa Birliği ülkeleri Türkiye’nin katılma müzakerelerinin 3 Ekim 2005 tarihinde başlamasına karar vermişlerdir. Türkiye’nin 2000’li yıllarda başardığı büyüme hızı Avrupa Birliği ortalamasının çok üstünde olmasına rağmen, bütçe açığı, dış borç ve işsizlik oranları açısından Türkiye hala AB ortalamasının çok altında kalmıştır. Bazı AB üyeleri bu yüzden Türkiye’nin henüz AB’ye katılmaya hazır olmadığı görüşündedir. Ayrıca Türkiye’deki yüksek nüfus artışı da bazı AB ülkeleri tarafından sorun olarak görülmektedir. Bu büyüme hızıyla AB’ye katıldığı takdirde Türkiye 2020 yılında Almanya’yı geçerek Avrupa Birliği’nin en büyük üyesi olacaktır. Böylece, Avrupa Parlamentosu’nda en fazla üyeye sahip ülke olacağı için bazı AB üyelerinde bu durum endişe yaratmaktadır. Türkiye’nin bazı komşu ülkelerle arasındaki ilişkiler sık sık Avrupa Birliği’yle olan ilişkilerinde gündeme gelmektedir. Bu ilişkilerin başında Kıbrıs Sorunu, Türkiye-Yunanistan ilişkileri ve Türkiye-Ermenistan ilişkileridir (Vikipedi, Özgür Ansiklopedi, 27.09.2009).

9-10 Aralık 1991 tarihinde yapılan Maastricht zirvesinde, Avrupa Topluluğu’nun adı, Avrupa Birliği olarak değiştirilmiştir. Bu zirvede, Ekonomik Birlik, Siyasi Birlik kararları alınmış ve 1 Kasım 1991’de Maastricht Anlaşması yürürlüğe girmiştir. Böylece üye ülkeler arasında gümrük ve ticaret engellerinin ortadan kalkması ve Türkiye’nin 1996’da Gümrük Birliği’ne girmesiyle olumlu bir adım atılmıştır (Birand, 1996: 32-33) Ancak geldiğimiz bu noktada süreç tamamen farklı bir yöne doğru evrilmiş görünmektedir.

Sovyetler Birliği’nin dağılması ile birlikte Soğuk Savaş’ın bitişi, dünya siyasetinde yeni bir dönemin başladığını göstermektedir (Huntington, 2000: 22, 25, 27). Huntington, bazı aydınların tarihin sonu, küreselleşme benzeri argümanlarla bu gerçeğin bazı yönlerini yakaladıklarını, ancak Yeni Dünya düzeninde gerçek mücadelenin esas kaynağının ideolojik ve ekonomik olmaktan önce kültürel olacağını ileri sürmektedir. Ona göre, medeniyet kimliği gelecekte çok önem kazanacak ve dünya Batı, Konfüçyus, Japon, İslam, Hint, Slav-Ortodoks, Latin Amerika ve Afrika olmak üzere yedi sekiz medeniyete bölünecektir. Bunun nedeni medeniyetlerin birbirinden dil, tarih, kültür, gelenek ve din yoluyla farklılıklarının, tanrı-insan ilişkisinden, bireysel ve sosyal ilişkilere kadar tüm ilişkilere yansımalarıdır. Dünyanın giderek küçülmesi nedeniyle medeniyetler birbirleri ile daha

fazla etkileşime gireceğinden bu farklılıklar daha belirgin hale gelecektir. Huntington'a göre, ekonomik işbirliği örgütlenmelerinin temelini kültür ve din oluşturduğundan, Avrupa topluluğu, Avrupa kültürü ve Batı Hıristiyanlığı'nın paylaştığı temele dayanmaktadır. Bu konuda Avrupalı Hıristiyan Demokrat partiler, Avrupa kimliğini sabit ve değişmez bir unsur olarak algılamakta ve Müslüman-Türklerin Avrupa Birliği'ne alınması halinde bu kimliğin bozulmasından endişe etmektedir. AB üyelerinin bazıları, Türkiye'nin kültürel ve tarihsel kimliğinin ve coğrafi konumunun Avrupa Birliği'ne uygun düşmediğini ileri sürmektedir. Avrupa Birliği'nin şu andaki yirmi yedi üyesinin nüfuslarının mutlak çoğunluğu Hıristiyan olan ülkelerdir. AB'ye katılması halinde Türkiye, nüfusu çoğunluk bakımından Müslüman olan ilk AB üyesi olacaktır. AB'de buna karşı olarak ileri sürülen görüş ise, AB'nin bir Hıristiyan kulübü olarak ortaya çıkmasının yanlış olduğudur. Türkiye'nin coğrafi konum olarak Avrupa'da bulunmadığı görüşü de zaman zaman ortaya atılmaktadır. Gerçekten de Türkiye'nin yüzölçümünün çoğunluğu Asya kıtasında yer almaktadır. Bazı AB üyeleri Türkiye'nin AB'ye katılması halinde Fas gibi Avrupa'nın uç köşelerinde yer alan bazı ülkelerin de AB'ye katılmak isteyebileceğini ileri sürmektedir. Ancak Türkiye'nin tartışmasız bir biçimde Avrupa kıtasında yer alan bölümü, birçok AB üyesi ülkenin toplam yüzölçümlerinden daha büyük olması, Türkiye'nin Avrupa'yla yüz yıllardır süregelen tarihsel ilişkilerinin bulunması, bu görüşlere karşı ileri sürülmektedir. Başka bir görüşe göre ise, Avrupa kültürü çok fazla sekülerleştiğinden Müslümanlarla işbirliği yapılmasının Avrupa kültürüne olumlu etkisinin olacağıdır.

Türkiye'nin Avrupa Birliğine alınması konusunda mevcut federal koalisyon hükümetinde bulunan Hıristiyan Birlik Partileri (CDU/CSU) üyeleri, hazırladıkları raporlarda, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üye olarak alınması yerine imtiyazlı ortak olarak alınması ile ilgili gerekçeler ileri sürmektedir. Bu raporlar özetle, Türkiye'nin 1923 yılında Mustafa Kemal Atatürk'ün İslam coğrafyası içinde çağdaş ve laik bir devlet kurmasına rağmen, nüfusunun % 90'ı Müslümanlardan oluşan ülkede, laikliğin ordunun gücü ve mücadelesi ile korunduğu ve 2002 yılından itibaren Türkiye'nin yeni bir dönemece girdiği vurgulanmaktadır. AB ile ABD arasında gidip gelen Türkiye'nin, insan hakları, azınlık hakları, ifade özgürlüğü, inanç özgürlüğü, mevcut demokrasinin eksik uygulanmasından kaynaklanan sorunlar, Kıbrıs sorunu, Ermenilere karşı tarihsel sorumluluklarının yanında, Almanya'da yaşayan yaklaşık 3 milyon Türk kökenliden çok azının Alman toplumuna entegre olmasının, 70 milyonluk Türkiye'nin, Avrupa toplumuna entegre olamayacağı konusunda bir örnek teşkil ettiği ileri sürülmektedir. Türkiye, Nato'nun ikinci güçlü ordusu ile uluslar arası terör konusunda önemli bir müttefik olarak görülmesine rağmen, yaşadığı derin ekonomik kriz ve devlet borcu nedeniyle Avrupa Birliği'ne tam üye olarak alınması halinde Avrupa ekonomisine büyük külfet getireceği belirtilmektedir. Avrupa Birliği'nin yeni alınan Romanya ve Bulgaristan ile birlikte coğrafi, ekonomik, kültürel, yapısal, finansal ve politik sınırlarını zorladığı, dolayısıyla Birliği'n bundan sonra bugünkü sınırlarının doğusunda ve güneyinde kalan yakın komşu ülkelerle yeni ve farklı bir çalışma modeline ihtiyacı olduğu ileri sürülmektedir. Ancak, Avrupa Birliği'nin, insan onuru, özgürlük, demokrasi, eşitlik, sosyal hukuk devleti, insan hakları, azınlıkların ki-

şilik haklarına saygı benzeri birliğin kuruluşuyla ilgili değerlere sahip olan tüm Avrupa ülkelerine açık olduğunu, Türkiye'nin bu özelliklere sahip olmadığı için kendi kültürel kimliğini değiştirmek zorunda kalmayacağı tam üyelik yerine, imtiyazlı ortak olmasının Türkiye açısından daha doğru olacağı vurgulanmaktadır (Schriften zur Europaeischen Integrasyon 01/08, www.cdusu.eu, April 2008). Burada ağırlıklı olarak Huntington'un "medeniyetler çatışması" kuramına gönderme yapıldığı görülmektedir. Huntington kuramında, Yeni Dünya düzeninde, ülkelerin ait oldukları medeniyetlere göre kendilerini ayırtırdıkça Sovyetler Birliği ve Yugoslavya gibi farklı medeniyete mensup çok sayıda ülkenin bölüneceğini öngörmüştür. Vasat kültürel seviyede gelişmeye sahip olan bazı ülkelerin toplumlarının ise, ait oldukları kültürel kimliklere göre bölüneceklerini ileri sürmüştür. Bu ülkelerin liderlerinin tipik bir kervana katılma stratejisi izlediklerini ve ülkelerini Batılı yapmayı istedikleri halde, bu ülkelerin tarih, kültür ve gelenekleri Batılı olmadığından bunların bölünük ülkeler olduğunu ve bu ülkelere Türkiye'nin tipik bir örnek teşkil ettiğini belirtmiştir. Türkiye'nin liderlerinin, Atatürk'ün geleneğini takip ederek modern seküler ve ulusal bir devlet olarak varlığını sürdürmesi ve Nato'da, Körfez Savaşında, Batı ile ittifaka girmesi ve Avrupa Topluluğu'na başvurmasına rağmen, Türk toplumundaki bazı unsurların Türkiye'nin aynı zamanda Müslüman bir Ortadoğu ülkesi olduğunu göstermiştir. Bunun yanında, Türkiye'nin seçkinlerinin Türkiye'yi Batılı olarak tanımlarken, Batı'nın seçkinlerinin Türkiye'yi Batılı olarak kabul etmediğini belirtmiştir (Huntington, 2000: 41-42). Huntington'un bu görüşlerine karşılık, Tortsten Jaeger ve Susan Stewart, Türkiye-Avrupa Birliği ilişkileri ile ilgili benzer argümanlarla hazırladıkları Hıristiyan Birlik Partileri (CDU/CSU) raporlarında, özetle Türkiye'nin Kopenhag Kriterleri ile ilgili ödevlerini iyi yapmadığını ve bu arada son üye ülkelerle birlikte belirli genişleme gösteren Avrupa Birliği'nin artık sadece Avrupalılık bilinciyle değil, Hıristiyanlık ve Aydınlanma mirasından köklerini alan ortak kültür ve tarihten kaynaklanan bir kimlik belirlemesinin zamanın geldiği ileri sürmektedirler (Jaeger ve Stewart, April 2004). Onlara göre, Müslüman bir ülke olarak Türkiye'nin, tarihten gelen hem Müslümanlara, hem de Hıristiyanlara derin acılar yaşatan olumsuz ilişkilerin yanında, Avrupa'nın köklerini, Antikçağ, Ortaçağ, Rönesans, Hümanizm ve Aydınlanma'dan alan geleneklerinin eksik olması, Avrupa Birliği ile Türkiye'nin bir yol ayrımına gelmesinde etkindir. Ayrıca, Türkiye'nin politik kültüründe, Birinci Dünya Savaşı'ndan kalan tarihsel mirası Ermeni katliamının çözülmemiş bir sorun olarak durması gibi olumsuz argümanların yanında, Türkiye'nin bugünkü topraklarında eski Hıristiyan yerleşiminin bulunduğu ve Kudüs'e giden yolun Anadolu topraklarından geçtiği vb. olumlu argümanlar bulunmaktadır. İspanya'nın İslam mirasını Avrupa Birliği'ne taşıması gibi Türkiye'nin de Hıristiyan mirasını Avrupa Birliği'ne taşıması gerekmektedir. Böylece, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne alınma hazırlıkları sürecinde, Avrupa değerler birliğinin temsilcileri tarafından İslamla ilgili tehlikeli mitlerin temizlenmesi ve Huntington'un "medeniyetler çatışması" tezinin çürütülmesi için tarihi bir şansın olduğu ortaya çıkmaktadır. Jaeger ve Stewart'a göre, Angela Merkel'in Şubat 2004'te Türkiye ziyareti, Türkiye için "imtiyazlı ortaklık" gibi ikinci sınıf bir Avrupa Birliği ortaklığının söz konusu olamayacağını göstermiştir.

Kopenhag Kriterlerini yerine getirmesi halinde, Avrupa Birliği'nin, Türkiye'yi tam üye olarak almaması, içinde Müslümanlara yer olmayan Hıristiyan kulübü olduğunu ortaya koyacaktır (Jaeger ve Stewart, April 2004). Bu konuda Sylvia Yvonne Kaufmann, Avrupa Birliği'nin, Eylül 2005 tarihinde, Türkiye'ye, tam üyelik için demokrasi, hukuk devleti olma, insan haklarına ve azınlık haklarına saygı ve Kıbrıs probleminin çözümü benzeri Kopenhag Kriterlerini yerine getirmesi durumunda Birliğe alınacağı konusunda teminat verdiğini, dolayısıyla Türkiye Kopenhag Kriterlerini yerine getirdiği takdirde Avrupa Birliği'nin Türkiye'yi Birliğe almak zorunda olduğunu söylemektedir (<http://www.links-partei.pds-europa.de/> 26.04.2009). Bununla birlikte diğer sol görüşlü Avrupa Partileri, Türkiye'nin Kopenhag Kriterlerini yerine getirmesi durumunda Avrupa Birliği'ne alınması konusunda hemfikirdir. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girmesine karşı çıkan ve seçim propagandalarını Türkiye karşıtlığı üzerine kuran Hıristiyan Birlik Partileri (CDU/CSU), Türkiye'ye Avrupa Birliğine tam üyelik yerine imtiyazlı ortaklık teklifinde bulunmaktadır. Avrupalı Hıristiyan Demokrat partiler, Avrupa kimliğini sabit ve değişmez bir unsur olarak algıladıklarından Türklerin Avrupa Birliği'ne alınmasıyla bu kimliğin bozulacağından korkmaktadırlar. Dolayısıyla Türkiye ile ilgili kararlarda Avrupa kültürü, Avrupa kimliği ve her ne kadar dile getirilmese de Avrupa Birliği'nin Hıristiyanlık çatısı altında kurulduğu düşüncesinin hâkim olduğu söylenebilir.

Sonuç ve Değerlendirme

Almanya'da olumsuz Türk imajının nedenleri; dini, kültürel, ekonomik, siyasi nedenlerle, bunlardan kaynaklanan önyargılar olarak değerlendirilebilir.

Almanlarla (Hıristiyan Avrupa) Türklerin (Müslüman) çatışmaları 11. yüzyılda ekonomik nedenlerle başlayan Haçlı Seferlerinden 19. yüzyıla kadar sürmüştür. Türklerin 1683'te II. Viyana kuşatmasında yenilmeleri ile Müslüman Türklere karşı bakış açıları değişen Almanlar, II. Dünya Savaşı'ndan sonra iş gücüne ihtiyaç duyduklarında Türkiye'den gelen işçi göçüne kapılarını açmıştır.

Tarihten gelen önyargılara rağmen 1960'lı yıllarda Federal Almanya'ya işçi olarak giden Türkler, belirgin bir düşmanlıkla karşılaşmamışlardır. Ancak 1970'lerin başında petrol krizi ve sanayide otomasyona geçiş çalışmaları ve artan işsizlik, ağırlıklı olarak vasıfsız işçi konumunda çalışan ve giderek nüfusu artan Türk işçilerinin göze batmasına neden olmuştur. Ekonominin bozulması ile Türkiye'den işçi alımı durdurulmuş, fakat daha önce buraya gelenlerin ailelerini yanlarına almalarına izin verilmiştir. 1973 yılında Türklerin nüfusunun 2 milyona yaklaşması, Almanların toplumsal belleğinde yerleşen "Türk korkusu" Türk düşmanlığına yol açmıştır. 1981 yılında doların değer kazanması ile başlayan ekonomik bunalım ve artan işsizlik yabancı düşmanlığını daha fazla artırmış, gözlerin yabancılara ve özellikle Türklere yönelmesine neden olmuştur. Önceleri dışlanma ve ayrımcılığa maruz kalan Türklerin gittikçe güçlenmesi ve nüfusunun artması Almanlar arasında kimlik bunalımının başlamasına neden olmuştur. Gece işinden dönen Türklerin yolları kesilerek dövülmelerine ya da evlerinin kundaklanarak öldürülmelerine kadar varmıştır.

Bu durum, bugün yaşanan Türk düşmanlığının altyapısını oluşturan tarihsel önyargıların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Ekonomik çıkarlar bu düşmanlıkta belirleyici rol oynamaktadır. Avrupa genelinde ve Almanya özelinde bakıldığında Türklere yönelik olumsuz imaj oluşturacak önyargıların medya aracılığıyla, özellikle aşırı sağcı partiler tarafından toplumu kışkırtmak için yeniden üretildiği söylenebilir.

Aydınlanma felsefesi ile tamamen zıt bir yapılanma içine giren Avrupa Birliği, günümüzde kendi içinde hem ekonomik ve hem de kültürel açıdan bir çıkmaza girmiştir. Bazı Birlik ülkelerinin, Birliği'nin sırtına ekonomik yük olmaları ve bu durumun yardım etmek zorunda kalan ülke halkları arasında hoşnutsuzluk yaratmasının yanında, Avrupa kültürü, tüm dünyayı etkisi altına alan, tektipleştiren, yozlaştıran ve kendi kültürüne yabancılaştıran kitle kültürü ile karşı karşıyadır.

Bu durumda olan bir Avrupa Birliği'ne Türkiye hala girmek ister mi? Bunu zaman gösterecektir. Önemli olan Türkiye'nin bu yolculukta olumlu aşamalar kaydetmesi ve bunu kendi ülkesinin ve halkının hizmetine sunmasıdır.

Kaynakça

Balibar, E. "Bir Yeni Irkçılık Var mı?", Balibar, Etienne ve Wallerstein, Immanuel (1993), Irk Ulus Sınıf, Nazlı Ökten (Çev.), İstanbul: Metis Yayınları.

Birand, M.A. (1996). Türkiye'nin Gümrük Birliği Macerası 1959-1996, (9.b), İstanbul: Milliyet Yayınları.

Çulcu, Murat (1993). Neonazizmin Suçüstü Tutanakları, İstanbul: Eti Yayınları.

Der Spiegel, <http://www.spiegel.de/>

Doğan, A.A. (1994). "Almanya'ya Türk Göçü ve Türkçe Yayın Yapan Radyo Televizyonlar", (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Frankfurter Allgemeine Zeitung, <http://www.faz.net/s/homepage.html>

Huntington, P. Samuel (2000). "Medeniyetler Çatışması mı?", Mustafa Çalık (Çev.). Medeniyetler Çatışması, Murat Yılmaz (Der.). Ankara: Vadi Yayınları, s. 22, 25, 27.

Galle, M. (1995). Sevilmeyen Ülke Türkiye, Kaya Türkmen (Çev.). Ankara: Bilgi Yayınları.

Güleç, C. (1992). Türkiye'de kültürel Kimlik Krizi, Ankara: Verso Yayıncılık.

Jaeger, T. ve Stewart, S. (April 2004). "Gehört die Türkei in die Europaeischen Union?", Eine kommentierende Dokumentation, Darmstadt/Frankfurt am Main: Interkultureller Rat in Deutschland und Förderverein Pro Asyl e.V.

İnalçık, H., "Günümüzde Batı'da Türkiye karşıtı propaganda" Kumrular, Özlem (2008). Türk Korkusu, İstanbul: Doğan Yayıncılık, s. 20.

Kula, O.B. (1992). Alman Kültüründe Türk İmgesi I, Ankara: Gündoğan Yayınları. Kula, O.B. (1993). Alman Kültüründe Türk İmgesi II, Ankara: Gündoğan Yayınları.

Kumrular, Ö. (2008). Türk Korkusu, İstanbul: Doğan Yayıncılık.

Morley, D. ve Robins, K. (1997). Kimlik Mekanları, Emrehan Zeybekoğlu (Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Onal, G.(1997). Halkla İlişkiler, İstanbul: Türkmen Kitabevi.

Öztürk, A.O. (2000). Alman Oryantalizmi, Ankara: Vadi Yayınları.

Schriften zur Europaeischen Integration 01/08, Europa und die Türkei, www.cducusu.eu, April 2008 (27.08.2009).

Spohn, M. (1996). Herşey Türk İşi, Leyla Serdaroğlu (Çev.). İstanbul:Yapı Kredi Yayınları.

Sueddeutsche Zeitung, <http://www.sueddeutsche.de/>

Şenel, A. (1993). Irk ve Irkçılık Düşüncesi, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

Tageszeitung, <http://www.taz.de/>

Taş, M. (1999), Avrupa’da Irkçılık, Ankara: Imge Yayınları.

Vikipedi, Özgür Ansiklopedi, [tr.wikipedia.org/wiki/Türkiye-Avrupa Birliği iliskileri](http://tr.wikipedia.org/wiki/Türkiye-Avrupa_Birliği_iliskileri), (27.09.2009).

Welt Online, <http://www.welt.de/>

Wieviorka, M., “Avrupa’da Irkçılık: Birlik ve Farklılık”, Irkçılık Modernite ve Kimlik (1997). Rattansi, Ali ve Westwood, Sallie (Der.). Seveda Akyüz (Çev.). İstanbul: Sarmal Yayınevi, ss. 213-229.

Yvonne Kaufmann, S., “Hohe Hürden für die EU-Mitgliedschaft der Türkei”, La gauche 1, Türkei und EU-Partnerschaft mit Hindernissen, Delegation der Linkspartei.PDS in derKonföderalen Fraktion der Vereinten Europäischen Linken/ Nordische Grüne Linke (GUE/ NG). Die linke im Europaparlament, s.14, <http://www.linkspartei.pds-europa.de> (26.04.2009).

Yıldız, S. (2006). “Türk ve Alman Toplumlarında Kültürel İlişkiler, İmgeler ve Medya”, MilliFolklor, 2006, Yıl 18, Sayı 72, s. 39, <http://www.millifolklor.com>.

Yurdusev, N., “Avrupa Kimliğinin Oluşumu ve Türk Kimliği”, Türkiye ve Avrupa (1997). Eralp, Atilla (Der.). Ankara: İmge Yayınları, s.63.